

(NIE)NOWE PROBLEMY EDUKACJI I REHABILITACJI

**osób z niepełnosprawnościami
i o zróżnicowanych potrzebach**

KONTROWERSJE – WYZWANIA – KONSEKWENCJE ZANIECHAŃ

**(NIE)NOWE PROBLEMY EDUKACJI I REHABILITACJI
OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI
I O ZRÓŻNICOWANYCH POTRZEBACH**

KONTROWERSJE – WYZWANIA – KONSEKWENCJE ZANIECHAŃ

**(NOT)NEW PROBLEMS OF EDUCATION AND REHABILITATION
OF PEOPLE WITH DISABILITIES AND DIVERSE NEEDS**

CONTROVERSIES – CHALLENGES – CONSEQUENCES OF OMISSIONS

Redakcja naukowa

Zdzisława Janiszewska-Nieścioruk

Zielona Góra 2024

RADA WYDAWNICZA

Andrzej Pieczyński (przewodniczący), Andrzej Bisztyga, Bogumiła Burda,
Eugene Feldshtein, Beata Gabryś, Magdalena Gibas-Dorna, Jacek Korentz,
Tatiana Rongińska, Franciszek Runiec (sekretarz)

RECENZENT

Teresa Żółkowska

REDAKCJA

Ewa Popiłka

KOREKTA

Alina Polak-Woźniak

REDAKCJA TECHNICZNA

Arkadiusz Sroka

PROJEKT OKŁADKI

Marta Surudo

© Copyright by Uniwersytet Zielonogórski
Zielona Góra 2024

ISBN 978-83-7842-529-8
DOI: <https://doi.org/10.59444/2024MONredJan>

OFICyna WYDAWNICZA UNIwersYTETU ZIELONOGÓRSKIEGO

65-246 Zielona Góra, ul. Podgórna 50, tel./faks (68) 328 78 64
www.ow.uz.zgora.pl, e-mail: sekretariat@ow.uz.zgora.pl

SPIS TREŚCI

Wstęp	7
Adrianna Grabizna , Niepełnosprawność w oku patrzącego. Konstruktywistyczna filozofia niepełnosprawności i antypsychiatria	11
Maria Flanczewska-Wolny, Jakub Wolny , Edukacja włączająca z perspektywy szkoły specjalnej na przykładzie doświadczeń Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą (SCWEW).....	29
Monika Gołubiew-Konieczna , Wsparcie uczniów z niepełnosprawnościami uczęszczających do szkół ogólnodostępnych i integracyjnych oraz ich nauczycieli przez tzw. dodatkowe osoby dorosłe – założenia wynikające z przepisów prawa oświatowego a szkolna rzeczywistość	51
Malwina Kościuk , Inkluzja edukacyjna na etapie szkoły podstawowej w odniesieniu do postaw rodziców dzieci z niepełnosprawnościami	71
Łukasz Nickel , Dobrostan szkolny ucznia: definicja, istotne czynniki i metody pomiaru	83
Anna Góralewska-Słońska , Wypalenie szkolne, charakterystyka zjawiska – wzrastające zagrożenie w edukacji	101
Alina Stosor , Poczucie satysfakcji z życia a gotowość rodziców do aktywnego udziału w rehabilitacji dziecka z niepełnosprawnością.....	113
Ewa Ratajczak, Zdzisława Janiszewska-Nieścioruk , Wsparcie społeczne w roli zasobu obniżającego poziom stresu odczuwanego przez matki dzieci z niepełnosprawnością intelektualną	125
Julia Nieścioruk , Factors determining student engagement in learning English as a foreign language (EFL)	145
Aleksandra Szczesiul , (Nie)obecność uczniów z niepełnosprawnością w przestrzeni szkoły ogólnodostępnej z perspektywy dziecięcych obrazów	159

Karolina Szydłowska, Katarzyna Ćwirynkało , Dyskryminacja w środowisku szkolnym – perspektywa uczniów technikum	173
Ludwika Wojciechowska, Dorota Katarzyna Kasperek, Anna Olszewska , Motywy tatuowania się osób z niepełnosprawnością ruchową a ich dobrostan psychiczny	191
Aleksandra Kaczyńska, Katarzyna Ćwirynkało, Urszula Bartnikowska , Samopoczucie psychiczne i fizyczne g/Głuchych w czasie pandemii COVID-19. Refleksje na przyszłość.....	207
Anna Mróz, Anna Żeszko-Majewska , Założenia psychologii pozytywnej jako teoretyczna podstawa zastosowania metody teatru terapeutycznego w pracy z osobami z niepełnosprawnością intelektualną	221
Iwona Wrycz , Edukacja ucznia z autyzmem w branżowej szkole specjalnej I stopnia w ujęciu praktycznym	231
Joanna Porada , Specjalne potrzeby edukacyjne ucznia z zespołem Renpenninga – wskazania praktyczne.....	247
Agnieszka Głowacka , Wypalenie zawodowe nauczycieli szkół ogólnodostępnych i specjalnych – moderująca rola stresu, radzenia sobie ze stresem oraz poczucia własnej skuteczności – przegląd badań	261
Noty o Autorach	271

TABLE OF CONTENTS

Introduction	7
Adrianna Grabizna , Disability in the eye of the beholder. Constructivist philosophy of disability and antipsychiatry	11
Maria Flanczewska-Wolny, Jakub Wolny , Inclusive education from the perspective of a special school on the example of the experience of Specialized Support Centers for Inclusive Education (SCWEW)	29
Monika Gołubiew-Konieczna , Support of students with disabilities attending mainstream and integrated schools and their teachers by so-called additional adults – assumptions under educational law vs. school reality	51
Malwina Kościuk , Educational inclusion on the primary school level in reference to the attitudes of parents of children with disabilities	71
Łukasz Nikel , Understanding Student Well-Being at School: Definition, Factors, and Measurement Methods	83
Anna Góralewska-Słońska , School burnout, characteristics of the phenomenon – a growing threat in education	101
Alina Stosor , Sense of life satisfaction and parents' readiness to active participation in the rehabilitation of a disabled child	113
Ewa Ratajczak, Zdzisława Janiszewska-Nieścioruk , Social support in the role of a resource to reduce the level of stress experienced by mothers of children with intellectual disabilities	125
Julia Nieścioruk , Factors determining student engagement in learning English as a foreign language (EFL)	145
Aleksandra Szczesiul , (The lack of) the presence of students with disability in a space of open-access school from the perspective of children's images	159

Karolina Szydłowska, Katarzyna Ćwirynkało , Discrimination in the school environment – the perspective of technical school students.....	173
Ludwika Wojciechowska, Dorota Katarzyna Kasperek, Anna Olszewska , Motives for tattooing people with physical disabilities and their mental well-being ..	191
Aleksandra Kaczyńska, Katarzyna Ćwirynkało, Urszula Bartnikowska , Mental and physical well-being of the d/Deaf during the COVID-19 pandemic. Reflections for the future	207
Anna Mróz, Anna Żeszko-Majewska , Assumptions of positive psychology as a theoretical basis for the application of the therapeutic theater method in work with people with intellectual disabilities	221
Iwona Wrycz , Education of a student with autism in a special and vocational school in a practical approach.....	231
Joanna Porada , Special educational needs of a pupil with Renpenning Syndrome – practical indications.....	247
Agnieszka Głowacka , Professional burnout of mainstream and special education teachers – the moderating role of stress, coping and self-efficacy – a research review	261
About the Authors	271

WSTĘP

Edukacja i rehabilitacja osób z niepełnosprawnościami i o zróżnicowanych potrzebach jest bez wątpienia wysoce złożonym procesem i dlatego ciągle stanowi duże wyzwanie dla wszystkich podmiotów, a w szczególności rodziców/opiekunów, zróżnicowanych specjalnościowo profesjonalistów, przedstawicieli lokalnych społeczności, którzy w różnym stopniu angażują się w jego realizację. Dlatego podniesienie efektywności działań i rozwiązań w tym zakresie obliuguje wskazane podmioty do refleksyjnego i eliminowania nadal doświadczanych przez te osoby trudności, ograniczeń czy deprecjonowania ich możliwości, zdolności i umiejętności. Konieczne jest więc tworzenie klimatu odpowiedzialnej współpracy oraz wymiany doświadczeń pomiędzy wszystkimi przedstawicielami środowisk, w tym edukacyjnych, władz samorządowych, instytucji, stowarzyszeń, fundacji czy tzw. ludzi dobrej woli, w celu eliminowania wszelkich uprzedzeń pomiędzy osobami z niepełnosprawnościami i pełnosprawnymi.

Wydaje się, że szansą na integrację i inkluzję tych osób w każdej sferze ich życiowej aktywności będzie dążenie do budowania wspólnego kapitału społecznego, kreującego przestrzeń do satysfakcjonującego, a więc adekwatnego do możliwości, potrzeb i ograniczeń włączania tych osób w relacje i więzi społeczne oraz inicjatywy i działania rzeczywistości, a nie w sposób wymuszony czy politycznie poprawny, urealnianie ich uczestnictwo w i na rzecz środowiska, w którym żyją i funkcjonują¹. Za wskazane wypada zatem uznać (re)animowanie takich form aktywności i relacji osób z niepełnosprawnościami z pełnosprawnymi, które będą oparte na wzajemnym szacunku i zaufaniu, otwartości na współpracę, zrozumieniu własnych słabości, ograniczeń i zróżnicowanych

¹ Z. Janiszewska-Nieścioruk, *O ciągle nierozwiązanych problemach ogólnodostępnej edukacji utrudniających proces inkluzji uczniów/osób z niepełnosprawnościami*, „Niepełnosprawność. Dyskursy Pedagogiki Specjalnej” 2019, nr 33 („Disability. Discourses of Special Education”), s. 71-82.

zasobów. Uczulą też pełnosprawną większość na konieczność ich spersonalizowanego (nie nadmiarowego) wspierania w rodzinie, szkole, środowisku lokalnym, pracy czy grupie rówieśniczej. Chodzi przecież o rzeczywistą, społeczną partycypację tych osób, na miarę możliwości i potrzeb w każdej sferze życia, gwarantującą im stanowienie o sobie, poczucie godności i bezpieczeństwa.

Takie stosunkowo szerokie spojrzenie na kwestie edukacji i rehabilitacji dzieci, młodzieży i dorosłych osób z niepełnosprawnościami i o zróżnicowanych potrzebach w ocenie redaktora niniejszej monografii i autorów poszczególnych jej rozdziałów, a więc z różnych perspektyw – badaczy i praktyków, umożliwi lepsze zrozumienie ich aktualnie ciągle niełatwej sytuacji i doświadczeń związanych z niepełnosprawnością, a w szczególności ich miejsca we współczesnym, dynamicznie zmieniającym się społeczeństwie. Właśnie w takie podejście do wskazanej problematyki wpisuje się proponowana Czytelnikom monografia, w której m.in. nakreślono przemiany w podejściu do fenomenu niepełnosprawności, jak też kontrowersje związane z różnymi działaniami na rzecz osób nią dotkniętych, zwłaszcza w systemie edukacji, jak też ewentualne konsekwencje zaniechania działań i rozwiązań o proinkluzyjnym czy włączającym te osoby charakterze.

I jeszcze jedna, jakże istotna i dlatego warta odnotowania kwestia, otóż planując proponowane Czytelnikom dzieło, dążono, podobnie jak w poprzednim², także do ukazania jego kolejnych rozdziałów jako wyniku współpracy Mistrzów i ich Uczniów, a więc promotorów i doktorantów czy seminarzystów. Stąd rozdziały opracowane wspólnie, ale także indywidualnie na podstawie analiz i badań przeprowadzonych w ramach prac promocyjnych – doktorskich i magisterskich. Podobnie jak w poprzedniej książce, wyrażam nadzieję, że doświadczenie związane z przygotowaniem pierwszego w karierze tekstu naukowego będzie inspirujące dla dalszego rozwoju osobistego i zawodowego seminarzystów i absolwentów.

Po raz kolejny pragnę także wyrazić moją wdzięczność i serdeczne podziękowanie za gotowość współpracy ze mną wszystkim Autorom zamieszczonych w pracy rozdziałów. Oczywiście równie serdecznie dziękuję za recenzję monografii Pani Profesor zw. Teresie Żółkowskiej – znanej polskiej pedagożce specjalnej, legitymującej się dużym dorobkiem naukowym i, co wypada także podkreślić, doświadczeniem zawodowym. Sformułowane przez Panią Profesor uwagi i sugestie bez wątpienia miały istotny wpływ na jakość proponowanej Czytelnikom książki.

Zdzisława Janiszewska-Nieścioruk

² Mam na myśli opublikowaną w 2023 r. pod red. naukową Z. Janiszewskiej-Nieścioruk monografię zbiorową pt. *O (nie)typowych uczniach i ich (nie)typowej edukacji*, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra.

INTRODUCTION

Education and rehabilitation of people with disabilities and diverse needs is undoubtedly a highly complex process, and therefore constantly poses a major challenge for all parties, especially parents/caregivers, diverse professionals, and representatives of local communities who are involved to varying degrees in the process.

Therefore, raising the effectiveness of activities and solutions in this area obliges the designated parties to reflect and eliminate the hindrances, limitations or depreciation of their capabilities, and skills still experienced by these individuals. It is, therefore, necessary to create a context of responsible cooperation and exchange of experiences between all representatives of the community, including educational institutions, local authorities, associations, foundations or so-called people of good will, to eliminate any prejudice between individuals with and without disabilities. It seems that an opportunity for the integration and inclusion of these people in every sphere of their life will be to strive to build common social capital, creating space for satisfactory, and therefore adequate to the capabilities, needs and limitations, inclusion in relationships and social ties, initiatives and activities that actually, and not in a forced or politically correct way, make their participation in and for the benefit of the environment in which they live and function¹.

It is therefore advisable to (re)animate such forms of activity and relations between people with, and without disabilities, which will be based on mutual respect and trust, openness to cooperation, understanding of their own weaknesses, limitations, and

¹ Z. Janiszewska-Nieścioruk (2019), *O ciągle nierozwiązanych problemach ogólnodostępnej edukacji utrudniających proces inkluzji uczniów/osób z niepełnosprawnością*, „Niepełnosprawność. Dyskursy Pedagogiki Specjalnej” 2019, nr 33 (“Disability. Discourses of Special Education”), s. 71-82.

diverse resources. They will also sensitize the non-disabled majority to the need for their personalized (not redundant) support in the family, school, local environment, work or peer group. It is, after all, about real, social participation of these people, to the extent of their abilities and needs in every sphere of life, guaranteeing them self-standing, dignity and security.

Such a relatively broad view of the issues of education and rehabilitation of children, adolescents and adults with disabilities and diverse needs, in the opinion of the editor of this monograph and the authors of its individual chapters, i.e. from different perspectives – researchers and practitioners, makes it possible to better understand their currently still intractable situation and experiences of disability, and in particular their place in today's dynamically changing society. It is precisely in this approach to the indicated issues that the monograph offered to the readers fits in, which, among other things, outlines the transformations in the approach to the phenomenon of disability, as well as the controversies related to various measures for the benefit of people affected by it, especially in the educational system, as well as the possible consequences of abandoning measures and solutions of a pro-inclusionary or inclusive nature for these people.

Another important and therefore noteworthy point is that, in planning the work proposed to the reader, the aim was, as in the previous publication², to present its successive chapters as the result of collaboration between Masters and their Students, i.e. supervisors and doctoral students or seminarians. Hence the chapters developed jointly, but also individually on the basis of analysis and research carried out as part of the promotional work – doctoral and master's theses. As in the previous book, I hope that the experience of preparing the first scientific text in one's career will be inspiring for the further personal and professional development of seminarians and graduate students.

My sincere thanks and gratitude go out to all the authors of the chapters included in the work for their willingness to collaborate with me. Of course, I would also like to express my gratitude for the review of the monograph by Prof. Teresa Żółkowska, a well-known Polish special needs educator with a great deal of academic achievement and, which should also be emphasized, professional experience. The comments and suggestions formulated by Professor Żółkowska undoubtedly had a significant impact on the quality of the book proposed to the readers.

Zdzisława Janiszewska-Nieścioruk

² I am referring to the collective monograph published in 2023 under the scientific editorship of Zdzisława Janiszewska-Nieścioruk, titled *About (non)typical students and their (non)typical education*, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra.